

# ANSAMBLULUI BISERICII EVANGHELICE FORTIFICATE DIN SATUL DRĂUȘENI, COMUNA CAȚA, JUDEȚUL BRAȘOV

Iosef Kovacs



Fig. 1. România - Amplasament Ansamblul Bisericii Evanghelice Fortificate, sat Drăușeni, comuna Cața



Fig. 2. Vedere a Ansamblului Bisericii Evanghelice Fortificate Drăușeni

## 1. Date generale

**Numele instituției care a organizat informația:** Institutul Național al Monumentelor Istorice (INMI)

**Numele și adresa obiectivului:**

Anamblul Bisericii Evanghelice Fortificate, strada Principală nr. 142, sat Drăușeni, comuna Cața, județul Brașov

**Numărul de inventariere/clasare în LMI 2004:** BV-II-a-A-11672, Lista monumentelor Istorice / 2004

**Tipul monumentului/sitului:** Biserică fortificată saxonă,

**Date importante:** secolele XIII-XVII

**Folosința actuală:** Nu este folosit

## 2. Rezumat – Situl și managementul său

### IMPORTANȚA PEISAJULUI CULTURAL

Ansamblul bisericii evanghelice fortificate este o componentă definitorie pentru satul Drăușeni și împreună cu natura înconjurătoare formează un peisaj cultural reprezentativ pentru zona de colonizare săsească din Transilvania. Monumentul este un exemplu elocvent pentru dimensiunea europeană a arhitecturii și artei din sud-estul Transilvaniei.

### IMPORTANȚA ANSAMBLULUI ARHITECTURAL

Satul Drăușeni este menționat pentru prima dată în documente datând din anul 1224.

Satul a fost întemeiat în secolul al XII-lea de un grup de secui care s-a stabilit pe valea râului Homorodul Mare. Sașii au luat locul secuilor, care s-au mutat către est în jurul anului 1200. Prima atestare documentară a fortificației datează din anul 1494.

Ansamblul este unul din cele mai semnificative și complexe monumente medievale din Transilvania și este un reper din punct de vedere arhitectural și istoric.

Biserica a fost construită în stil romanic târziu, cu influențe datorate constructorilor cistercieni, din secolul al XIII-lea, ai Mănăstirii Cârța și ai Catedralei din Alba Iulia.

Decorația interioară a bisericii a fost desăvârșită în secolul al XIV-lea prin realizarea unei picturi murale de factură gotică, care în prezent este printre cele mai bine păstrate exemple din acea epocă timpurie din Transilvania. Importanța sa iconografică constă în faptul că este singura pictură din Transilvania care reprezintă Legenda Sfintei Ecaterina din Alexandria.

Biserica a fost fortificată în sec. XV, ea devenind în acest fel obiectul principal al



Fig. 3. Vedere a Ansamblului Bisericii Evanghelice Fortificate Drăușeni

fortificației. Împreună cu zidurile și turnurile, biserica formează un ansamblu ce reprezintă una din formele cele mai evolute de fortificație. Ansamblul își păstrează încă integritatea structurii inițiale.

#### STADIUL DE CONSERVARE

Ansamblul este constituit din biserica fortificată și zidul cetății cu cele șase turnuri de apărare.

Starea fizică a ansamblului este precară.

Acoperișul bisericii fortificate este serios avariat, ca și zidurile portante și bolțile de peste cor și turn.

Porțiunea zidului de incintă aflat între turnurile de nord-est și sud-est necesită efectuarea unor operațiuni de reșesere și retencuire a zidăriei, iar zona dintre turnurile de sud-est și sud-vest este în pericol de prăbușire, fiind puternic deplasat de la verticală și cu multiple crăpături.

Turnurile de est, sud-est și sud-vest au și ele probleme structurale: crăpături, planșee

prăbușite, elemente degradate ale șarpantei și învelitorii.

#### PROPUNERILE PROIECTULUI

Proiectul propune reabilitarea întregului ansamblu. Aceasta implică consolidarea structurii, restaurarea elementelor de arhitectură, conservarea frescelor, a decorației din piatră, a mobilierului de epocă ce urmează a fi recuperat și stabilirea unor noi funcțiuni ale spațiilor.

#### BENEFICIILE INVESTIȚIEI

Prin reabilitarea ansamblului vor fi încurajate alte investiții pentru dezvoltarea infrastructurii de acces, a rețelelor edilitare exterioare și drumurilor, precum și a infrastructurii de turism. Atractivitatea turistică și culturală în zona monumentului istoric va crește și prin urmare se va dezvolta și activitatea economică, atât la nivel local cât și regional.

Reabilitarea în sine reprezintă doar primul pas al planului de management pentru Draușeni și va trebui corelată cu planurile de management



Fig. 4. Foto în timpul montării plăcii, 1 octombrie 2007



Fig. 5. Detaliu de pictură



ale altor localități săsești din zonă. În acest fel se va putea dezvolta în această zonă a Transilvaniei o adevărată rețea de turism cultural.

### 3. Informații administrative

#### 3.1. *Autorități responsabile*

Biserica Evangelică, Consistoriul Superior Evangelic C.A. – Sibiu

#### 3.2. *Monument / sit. Numele și adresa*

Ansamblul bisericii evanghelice fortificate, sat Drăușeni, comuna Cața, strada Principală nr. 142, județul Brașov (sudul Transilvaniei).

#### 3.3. *Coordonate*

Latitudine nordică 46° 7' 58''

Longitudine estică 25° 18' 00''

#### 3.4. *Tipul monumentului*

Fortificație medievală, Biserică evanghelică fortificată

- Ansamblu architectural
- Destinație inițială – lăcaș de cult, apărare
- Folosința actuală – fără
- Aparține fondului construit rural

#### 3.5. *Proprietar*

Consistoriul Superior Evangelic C.A. – Sibiu

#### 3.6. *Protecție Legală/Restricții*

Imobilul este monument istoric clasat

conform Legii nr. 422/2001. Această lege stabilește statutul și nivelul său de protecție. Toate intervențiile și lucrările asupra acestui monument trebuie să fie aprobate de către Ministerul Culturii și Cultelor.

### 4. Rezumat al stării actuale

#### 4.1. *Rezumat al stării fizice*

Stare foarte proastă a structurii, elementelor arhitecturale și decorative, învelitoare degradată, deteriorări majore ale interioarelor, cele mai multe părți ale clădirii au fost afectate de foc sau dezastru naturale.

#### 4.2. *Evaluare a condițiilor de risc*

- A - Risc imediat de deteriorare rapidă și chiar pierdere de material; nu există o soluție de rezolvare agreată în prezent.

4.3. *Prioritatea intervenției: Foarte mare.*

### 5. Informații existente

#### 5.1. *Surse documentare*

##### Rapoarte :

Mai multe rapoarte privind starea de degradare a ansamblului au fost făcute înainte de anul 2000.



Fig. 6. Decorația interioară a bisericii a fost desăvârșită în secolul al XIV-lea, prin realizarea unei picturi murale de factură gotică care în prezent este printre cele mai bine păstrate exemple din acea epocă

Ministerul Culturii și Cultelor a decis în 2005 să includă ansamblul în Planul național de restaurare (PNR), un program anual prin care ministerul finanțează proiectele și lucrările de restaurare pentru monumente istorice. Din păcate, finanțarea de la bugetul central de stat este insuficientă pentru actualizarea și finalizarea tuturor fazelor lucrărilor de proiectare. Proiectul a fost reluat în 2006, și continuat în 2007 și a cuprins studiile preliminare pentru întocmirea Studiului de Fezabilitate. S-a elaborat de asemenea proiectul de restaurare a picturii murale.

Desene:

Cercetările preliminare și documentațiile tehnice elaborate între 1993-1997 au conținut, la acel moment, toate desenele necesare pentru restaurarea și consolidarea bisericii, a zidului de incintă și a turnului de nord-est.

Studiile preliminare și proiectul de restaurare a picturii murale au fost elaborate între 2006 – 2007.

Documentația se găsește în arhiva Oficiului Național al Monumentelor Istorice.

*Fotografii (aeriane / terestre):*

Documentația prezentată în proiectul din 1993-1997 conține de asemenea fotografii.

Fotografiile făcute pe perioada deplasării experților în august 2005 arată stadiul fizic curent al ansamblului, rapida deteriorare structurală a bisericii, a zidului de incintă și a turnurilor. Referitor la biserică, oprirea lucrărilor în ultimii ani a amplificat deteriorările structurale în special la clopotniță și la pictura murală.

Fotogrammetrie: nu există.

Înregistrări Video: nu există.

Publicații: a se vedea bibliografia.

## 5.2. **Bibliografie**

- Drăguț, Vasile - *Arta românească. Antichitate. Ev Mediu. Renaștere. Baroc.* București, 1982

- Dumitrache, Mariana - *Cetatea sătească Drăușeni, jud Brașov, Ansamblu de arhitectură medievală. Cercetări arheologice 1973-1977, în Cercetări Arheologice, Muzeul Național București, III, 1979*

- Entz, G. - *Erdély építészete a 11-13 században*, Kolozsvár, 1994. p.102

- Fabini, Hermann - *Siebenbürgische-Sächsische Kirchenburgen, baugeschichtlich untersucht und dargestellt*, Hermannstadt (Sibiu), 1999, Band I, p. 155-159, Baand II, Photos 95a-95o (in German)

- Fabritius, Juliana Dancu - *Was geschieht mit der Draaser Burg*, I, II, în *Neuer Weg*,

27.XI.1970; 5.XII.1970

- Horwath, Walter - *Siebenbürgen-sächsische Kirchenburgen, Hermannstadt*, 1940

- Oprescu, George - *Bisericile-cetăți ale sașilor din Ardeal*, București, 1961, p. 61-62

- Vătășianu, Virgil - *Arta feudală în Țările Române*, București, 1959

- Colectiv - *Der Emporenbau der romanischen und frühgotischen Kirchen in Siebenbürgen*, în *Siebenburgische Vierteljahresschr*, 58, 1935

- Collective - *Istoria artelor plastice în România*, vol. I. București, 1968

## 5.3. **Lucrări deja executate:**

*Lucrări executate în 1992 – 1999*

Calitatea lucrărilor de consolidare – restaurare nu a fost corespunzătoare, drept pentru care contractul de execuție a fost reziliat.

*Lucrări executate în 1998 – 1999*

- Lucrări de intervenție de urgență pentru conservarea picturii

- Lucrările de restaurare a picturii au fost oprite din lipsă de fonduri

- *Lucrări executate în 1998 – 1999*

- Documentație tehnică pentru pictura murală – actualizare

## 5.4. **Proiecte în derulare:**

*Proiecte în derulare:*

Pentru 2008, s-a propus finanțarea următoarelor categorii de lucrări, care sunt în desfășurare :

- Proiect de urgență pentru acoperiș

- Proiect tehnic

## 5.5. **Proiecte deja realizate:**

*Proiecte anterioare:*

1993 – 1996 - Cercetare

1994 – Proiect tehnic pentru biserică, detalii de execuție pentru biserică, Expertiza tehnică a zidurilor și a turnului de nord-est

1996 – Detalii de execuție pentru biserică, Expertiză tehnică și detalii de execuție pentru Turnul porții și Turnul de sud-vest

1997 – Proiect tehnic pentru turnurile de sud-est și est

Această documentație tehnică a fost aprobată de Ministerul Culturii și Cultelor și se găsește în arhiva Oficiului Național al Monumentelor Istorice. În prezent toate documentațiile tehnice trebuie reactualizate datorită faptului că după încetarea lucrărilor s-au produs noi degradări.

## 5.6. **Estimări financiare efectuate:**

*Proiectare: 250,500 Euro*

- Studiu de fezabilitate

- Proiect tehnic



- Proiect tehnic pentru decorația din piatră
- Detalii de execuție

**Lucrări de execuție: 2,773,000 Euro**

Costurile consolidării, restaurării și dotărilor trebuie reactualizate datorită apariției noilor degradări. Echipa Evaluării tehnice a făcut o estimare pentru reabilitarea ansamblului:

- Restaurare, consolidare, reabilitare
- Conservare și restaurare a picturii interioare - biserică
- Conservare și restaurare a lucrărilor din piatră - biserică
- Conservare și restaurare a mobilierului pictat - biserică
- Organizare de șantier
- Lucrări de amenajare a incintei

**Total: 3,053,500 Euro**

Estimarea costurilor viitoare reprezintă următoarele:

Proiectare	250,500 Euro
Lucrări de execuție:	2,773,000 Euro
<b>Total:</b>	<b>3,053,500 Euro</b>

## 6. Scopul evaluării tehnice

### 6.1. Durata/Natura evaluării

*Echipa 2005*

- Corina Lucescu, Arhitect – Director de

program - Institutul Național al Monumentelor Istorice 2002-2006, coordonator de proiect IRPP/SAAH 2003-2005

- Iosef Kovacs, arhitect expert - Institutul Național al Monumentelor Istorice

- Andreea Pop, arhitect, expert local

- Ana Maria Biro - inginer expert - Institutul Național al Monumentelor Istorice

- Pedro Ponce de Leon, Arhitect, Dr. C.O.A. Madrid, Spain, IRPP/SAAH Expert

Durata elaborării evaluării tehnice preliminare: 7 zile

*Echipa 2007 - 2008*

- Iosef Kovacs, arhitect expert - Institutul Național al Monumentelor Istorice, Director adjunct 2006-2008

Durata elaborării evaluării tehnice preliminare, 3 zile în 2007, 3 zile în 2008

Experiența persoanelor implicate în program:

Specialiștii implicați sunt profesioniști cu experiență în domeniu, care au participat la cursuri de perfecționare avansate, în țară și străinătate. Ei sunt autori a numeroase programe și proiecte de conservare, restaurare, consolidare și reabilitare precum și de readucerea în circuitul turistic a unor monumente istorice.

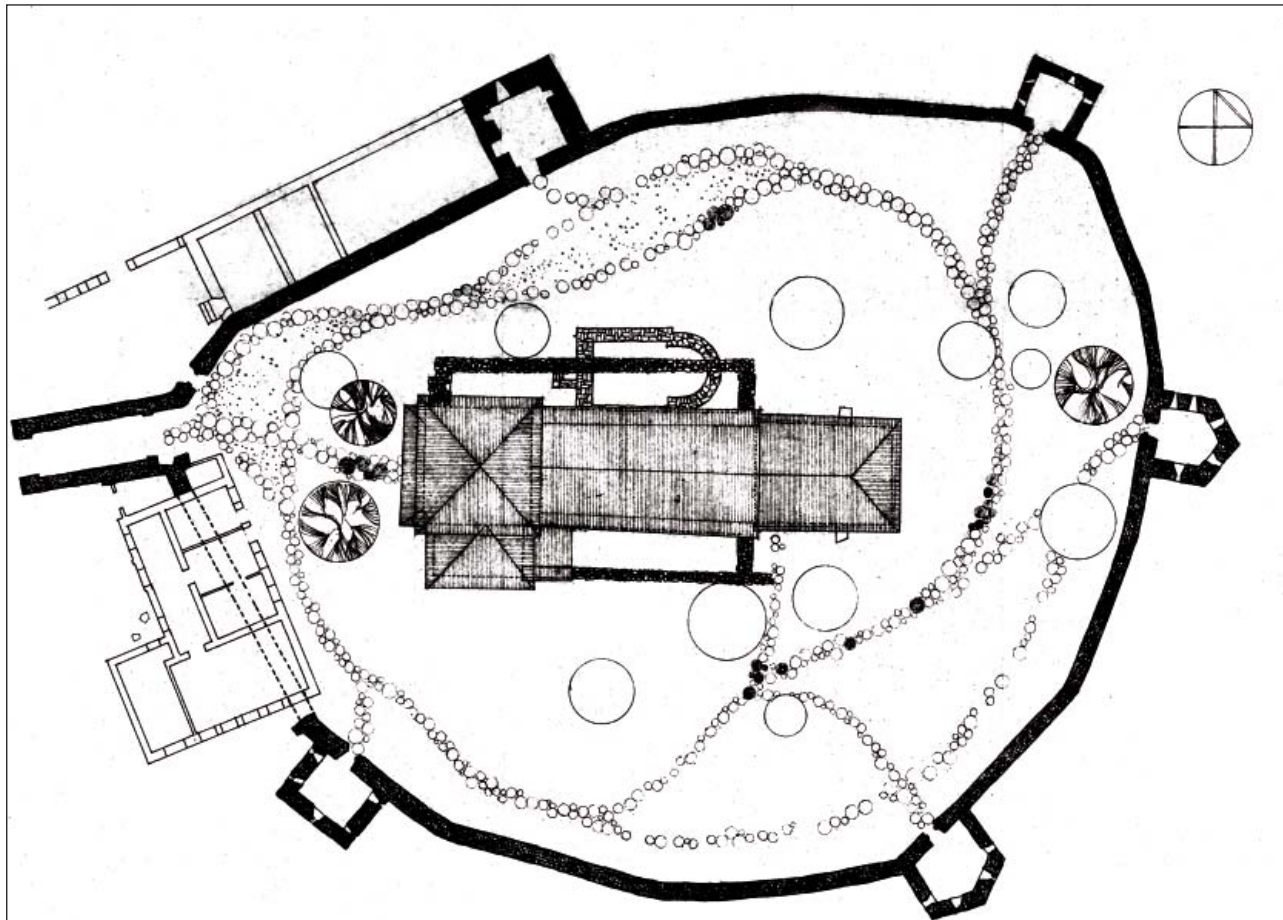


Fig. 7. Plan incintă biserică

### 6.2. *Limitele studiului*

- Fortificația are mai multe clădiri în stare de colaps, accesul este periculos.
- Puține activități de cercetare – din cauza lipsei de fonduri

## 7. PTA, Evaluare tehnică preliminară

### 7.1. *Istorie: Formă, funcțiune și evoluție*

#### 7.1.1. *Scurtă descriere a monumentului*

Actuala configurație a Ansamblului bisericii evanghelice din Drăușeni datează de la sfârșitul secolului al XV lea. Fortificația are o formă poligonală neregulată și un zid de incintă înalt de 8-9 m, întărit cu șase turnuri de diferite forme și dimensiuni, în centrul incintei găsindu-se elementul cel mai important al ansamblului, biserica evanghelică.

În forma ei originală biserica era o bazilică cu trei nave despărțite între ele prin arcade în plin cintru sprijinite pe stâlpi dreptunghiulari sau cu plan în cruce, un cor cu plan pătrat și o absidă semicirculară.

În urma ultimelor cercetări arheologice începuturile construirii bisericii se pot stabili

în primele decenii ale secolului al XIII lea. Șantierul acestei construcții în stil romanic târziu a fost întrerupt în urma invaziei tătare din 1241. Lucrările au fost reluate în a doua jumătate a secolului de o echipă de constructori provenită din mediu cistercan, de la șantierele de la Câța sau de la Alba Iulia.

Nava centrală a avut un tavan plat, probabil din lemn, situat la 30 – 40 cm peste nivelul cornișei actuale.

Colateralele erau boltite la parter cu bolți în cruce pe nervuri care sprijină pe triple colonete adosate zidului navei centrale. Ferestrele bifore existente în zidurile de nord și de sud ale navei centrale corespundeau etajului colateralelor, accesul fiind asigurat prin două scări în spirală aflate la capetele de vest ale colateralelor. Scara de sud se păstrează parțial, iar cea de nord a fost determinată planimetric în urma săpăturilor arheologice efectuate în perioada 1973 – 1977. Aceste colaterale erau acoperite cu o șarpantă într-o apă, înălțimea fiind la o cotă situată între partea superioară a ferestrelor bifore și partea inferioară a ferestrelor circulare care asigurau iluminatul navei centrale. Colateralele se

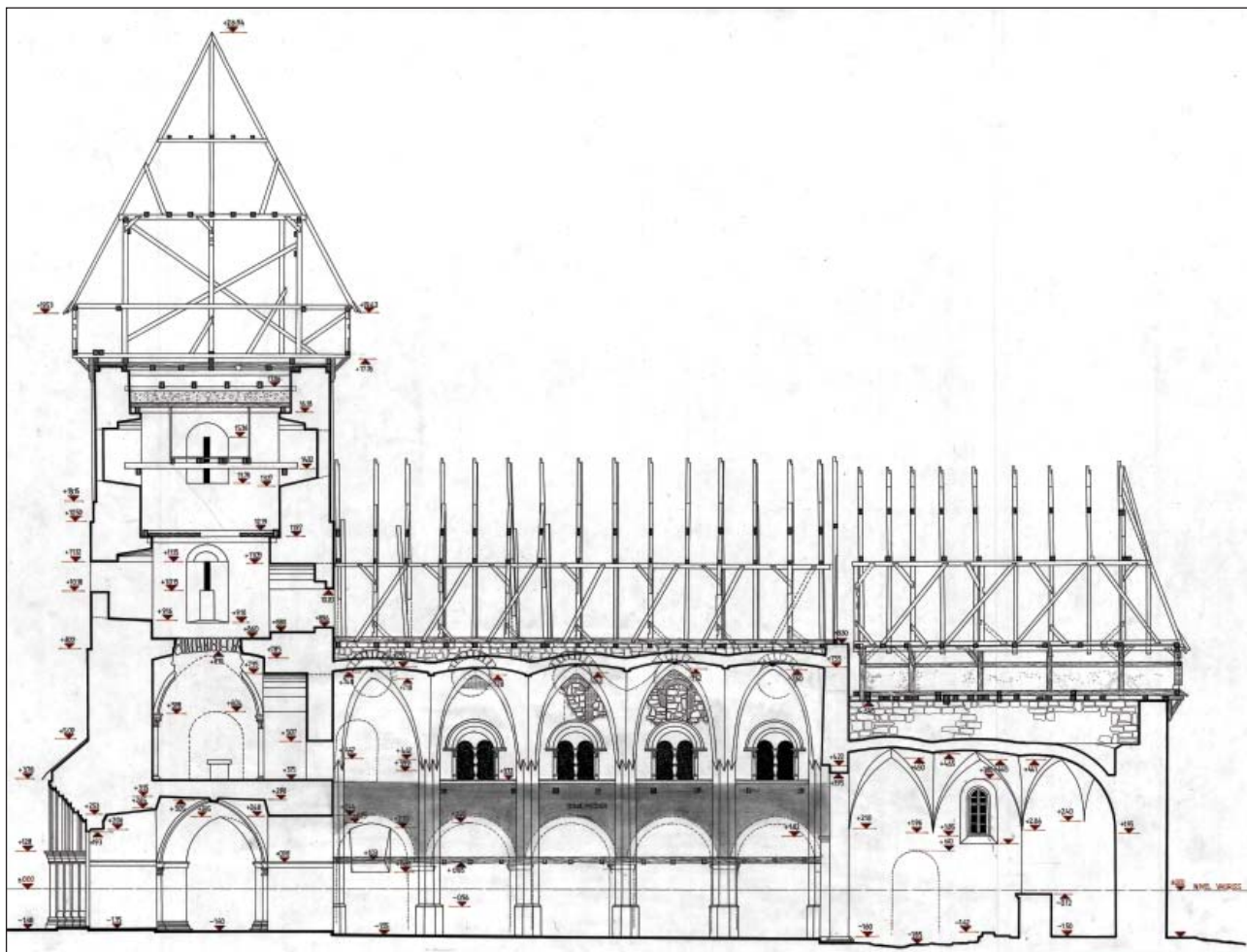


Fig. 8. Secțiune longitudinală



conservă pe primele două travei dinspre vest de pe latura de sud a bisericii.

Corul era și el boltit, probabil cu o boltă cu muchii încrucișate pe nervuri, urme ale acestei boltiri fiind păstrate pe latura de vest a corului, în actualul spațiu al podului.

Absida semicirculară era boltită cu o calotă sferică a cărei consolă din planul nașterii se păstrează în spațiul podului, la nivelul cheii actualei bolți.

La extremitatea de vest a navei centrale se ridică masivul turn clopotniță, care, atât la nivelul accesului cât și la nivelul al doilea, al tribunei, adăpostește câte o încăpere boltită cu bolți având muchii încrucișate pe nervuri, sprijinite pe colonete cu capiteli cu croșete. La nivelul tribunei încăperea era deschisă către navă printr-o monumentală arcadă în plin cintru.

La sfârșitul secolului al XIV-lea, pereții interiori ai navei centrale au fost decorați cu o frescă care subliniază arcadele de la planul de naștere până la nivelul solbancului ferestrelor bifore. Această frescă, una dintre cele mai bine păstrate, este unică în Transilvania prin iconografia care ilustrează Legenda Sfintei Ecaterina din Alexandria, reprezentată frecvent în Europa Centrală.

Fresca a fost făcută utilizând tehnica mixtă, "fresco" și tempera, și ilustrează legenda într-o manieră tradițională, cu atitudini sugestive, de un foarte convingător realism. Fresca este amplasată pe pereții longitudinali, sub ferestrele bifore și are 1,30 m înălțime.

Pe latura de vest turnul are alipit ulterior un puternic rezalit care cuprinde portalul cu arce în plin cintru compus din nouă perechi de pilaștri alternați cu colonete în retrageri succesive, ale căror capiteli cu croșete sunt cioplite într-un singur bloc de piatră, în timp ce bazele lor sunt tratate separat. Timpanul portalului, străpuns de un gol trilobat și decorat cu un relief plat, reprezentând vrejuri și păsări fantastice, este datat pe baza unei analogii stilistice în jurul anului 1280.

Spațiul interior a fost extins după 1637 cu un valoros ansamblu compus din strane din lemn și balcoane pe două niveluri, cu parapeti vopsiți cu motive florale, caracteristice pentru mobilierul săsesc.

Începând cu 1496, în urma atacurilor turcești, a început edificarea incintei fortificate prevăzută cu un drum de strajă și goluri de tragere și turnuri de apărare dispuse strategic.

În perioada 1611 – 1612 se construiește un al doilea inel de incintă care în anul 1622

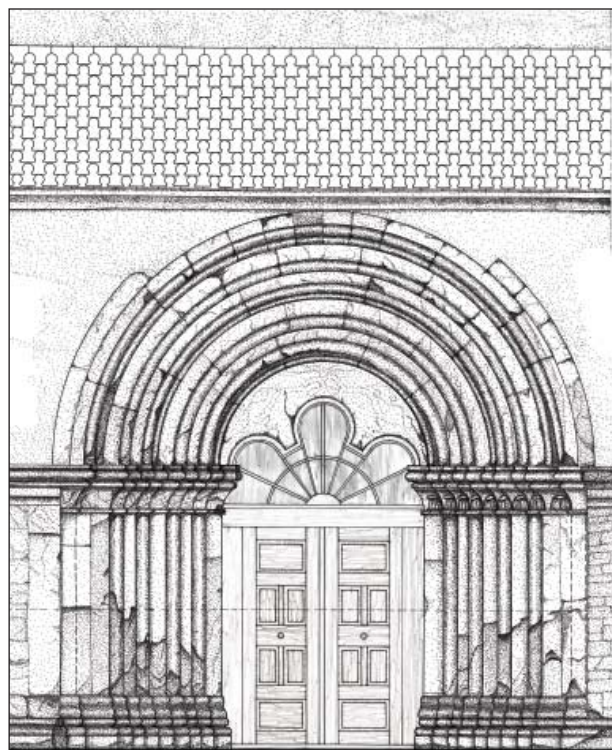


Fig. 9. Portal intrare

este completat cu un bastion. În perioada 1651 – 1652 se întărește prima incintă cu turnurile pentagonale de pe laturile de est și sud.

În anul 1840 incinta este parțial demolată pentru a se construi școala de pe latura de vest.

Turnul de poartă are o formă rectangulară și un tavan boltit peste parter. Păstrează urmele unui pod ridicător ce apara turnul care mai are încă trei niveluri de apărare. Turnurile de nord-vest, nord, sud-vest au patru niveluri de formă pătrată, cu acoperișuri piramidale, în afară de turnul de nord, care are un acoperiș în pupitru.

Turnul de est are trei niveluri, iar cel de sud-est are patru niveluri. Ambele au planuri poligonale și acoperișuri piramidale.

La partea superioară zidul are un drum de strajă susținut de stâlpi și grinzi din lemn. Astăzi se pot observa numai urmele grinzilor încastrate și ale gurilor de tragere.

Turnurile rectangulare de nord-vest, nord și sud-vest au guri de tragere la fiecare nivel.

Sistemul de fortificare a fost extins și asupra bisericii care a primit deasupra navei și a altarului un nivel cu rol defensiv, cu aruncătoare la nivelul galeriei perimetrului din lemn.

Clopotnița, cu plan rectangular, are patru niveluri, cu un drum de strajă pe perimetrul ultimului nivel. Acoperișul are forma piramidală.

Școala a fost ridicată în 1840 pe porțiunea de vest a zidului de incintă care a fost demolată (a se vedea planul de ansamblu).

#### 7.1.2. Rezumat istoric

Satul Drăușeni apare cu denumirea „Terra Daraus” în Diploma Regelui Andrei al II-lea, în anul 1224. Cercetarea arheologică confirmă că o comunitate de secui a înființat satul în sec. al XII-lea. Comunitatea s-a mutat spre vest în jurul anului 1200 și în locul ei au venit sașii.

În forma inițială biserica era o biserică cu o navă principală și două laterale, construită pe locul unei biserici de tip “hală”. Influențele cisterciene, vizibile în stilul de la Drăușeni, plasează momentul realizării monumentului aproximativ în perioada începând cu primele decenii ale secolului al XIII-lea până în jurul anului 1280.

La sfârșitul sec. XIV, pereții interiori ai navei au fost decorați cu o frescă situată între arcele celor două nave laterale și solbancurile ferestrelor bifore.

Există o referire la sat, ca făcând parte din “Scaunul Keisd” în 1385.

Satul a făcut parte din “Scaunul Rupea” la sfârșitul sec. XV.

Fortificarea incintei a început în 1496, după atacurile repetate ale turcilor. În același timp, biserica a fost întărită prin demolarea navelor laterale și construirea unui etaj cu rol defensiv deasupra navei. Secolul XVI a însemnat o perioadă de decădere datorată războaielor și calamităților.

Spațiul interior a fost extins după 1637 cu un valoros ansamblu compus din strane din lemn și balcoane pe două nivele, cu parapete vopsite cu motive florale, caracteristice pentru mobilierul săsesc.

O a doua incintă defensivă a fost construită în 1611-1621 și întărită în 1622 cu un bastion.

Lucrări ample de reparații au fost făcute la fortificații în 1650.

Secolul XVIII a reprezentat o nouă perioadă de declin datorită ciumei și incendiilor repetate.

Bolta navei a fost reparată în 1782, iar zidurile navei au fost întărite din exterior cu contraforturi puternice.

O parte a incintei exterioare a fost demolată în 1840 pentru a se construi o școală, care încă se păstrează.

După ce “Pământul crăiesc” a fost desființat în 1867, satul a fost inclus în Scaunul Odorhei.

Ample intervenții au fost făcute în 1937-1939, când acoperișurile au fost consolidate, s-a reparat învelitoarea precum și scurgerile, burlanele și nervurile din piatră de la bolta clopotniței.

Numărul locuitorilor sași a scăzut în mod considerabil după 1945 datorită deportărilor de după cel de-al Doilea Război Mondial.

Plecarea sașilor după 1990 și mutarea lor în Germania a devenit un fenomen general în satele aparținând zonei de colonizare săsească.

## 7.2. *Importanță*

Ansamblul este situat în centrul localității și reprezenta punctul principal al activității culturale, sociale și economice a comunității.

Importanța acestui ansamblu constă atât în valoarea sa de patrimoniu, certificată de clasarea în Lista Monumentelor Istorice 2004 ca monument istoric de valoare națională dar și în valoarea socială și economică pentru comunitatea locală în urma restaurării, schimbării de destinație și introducerii în circuitul turistic.

### 7.2.1. *Rezumat al semnificației/importanței istorice și de patrimoniu*

*Istoric* – există dovezi privind viața continuă în această așezare datând din sec. XII până în sec. XX.

*Artistic/Estetic* – Există elemente decorative de mare valoare realizate în stil romanesc și gotic;

Ansamblul este deosebit de valoros și datorită compoziției echilibrate a volumelor.

*Tehnic/Tehnologic* – este o dovadă a evoluției diferitelor tehnici de construire de-a lungul timpului, precum și a tehnicilor de apărare.

*Religios/Spiritual* – a fost centrul spiritual al localității începând cu secolul al XII-lea

*Simbolic/Identitate* – este martor al unei civilizații cu particularități deosebite într-un spațiu multicultural.

*Științific/Cercetare* – este subiectul cercetării multidisciplinare (arheologie, arhitectură, istoria artei, istoria militară).

*Social/Civic* – a fost centrul vieții social – culturale a localității.

*Încadrare în Spațiul construit* – ansamblul este perfect integrat în spațiul construit al localității, devenind simbolul său.

*Economic* – reabilitarea ansamblului monumentului istoric va aduce beneficii importante pentru comunitate, prin integrarea în circuitul național și internațional de turism.

### 7.2.2. *Listă a categoriilor care pot fi luate în considerare pentru evaluare:*

Istoric	- Național/internațional, ridicat
Artistic/Estetic	- Național/internațional, ridicat
Tehnic/Tehnologic	- Național / mediu
Religios/Spiritual	- Național / ridicat



Simbolic/Identitate	- Național / ridicat
Stiințific/Cercetare	- Național / ridicat
Social/Civic	- Național / ridicat
Mediu natural	- Național / ridicat
Mediu construit	- Național / ridicat
Economic	- Național / mediu

### 7.3. *Vulnerabilitate / Evaluare riscuri*

#### *Pericole naturale*

Cutremurele au slăbit structura clădirilor.

Factorii climatici – ploaie, vânt, soare, ciclurile îngheț-dezghet – au afectat clădirile, și acest proces de degradare continuă.

Caracteristicile fizice, chimice și mecanice ale materialelor de construcție au fost alterate datorită permanentei umidități, a ciclurilor

s-a generalizat în toate satele zonei de colonizare săsească.

#### *Pierderea tradiției meșteșugărești*

Este necesar să se organizeze cursuri pentru lucrătorii locali, pentru restaurarea monumentelor istorice, specializându-i în tehnicile și tehnologiile specifice epocii și civilizației respective. Un program social și cultural ar putea implica și populația de etnie romă prin programe speciale privind tradiția meșteșugărească.

#### *TURISM:*

Ansamblul, odată reabilitat, trebuie inclus într-un circuit cultural-turistic.

#### *INTERVENȚII NEPOTRIVITE CA FACTOR DE DEGRADARE*

*Lucrări efectuate în 1992 – 1999*

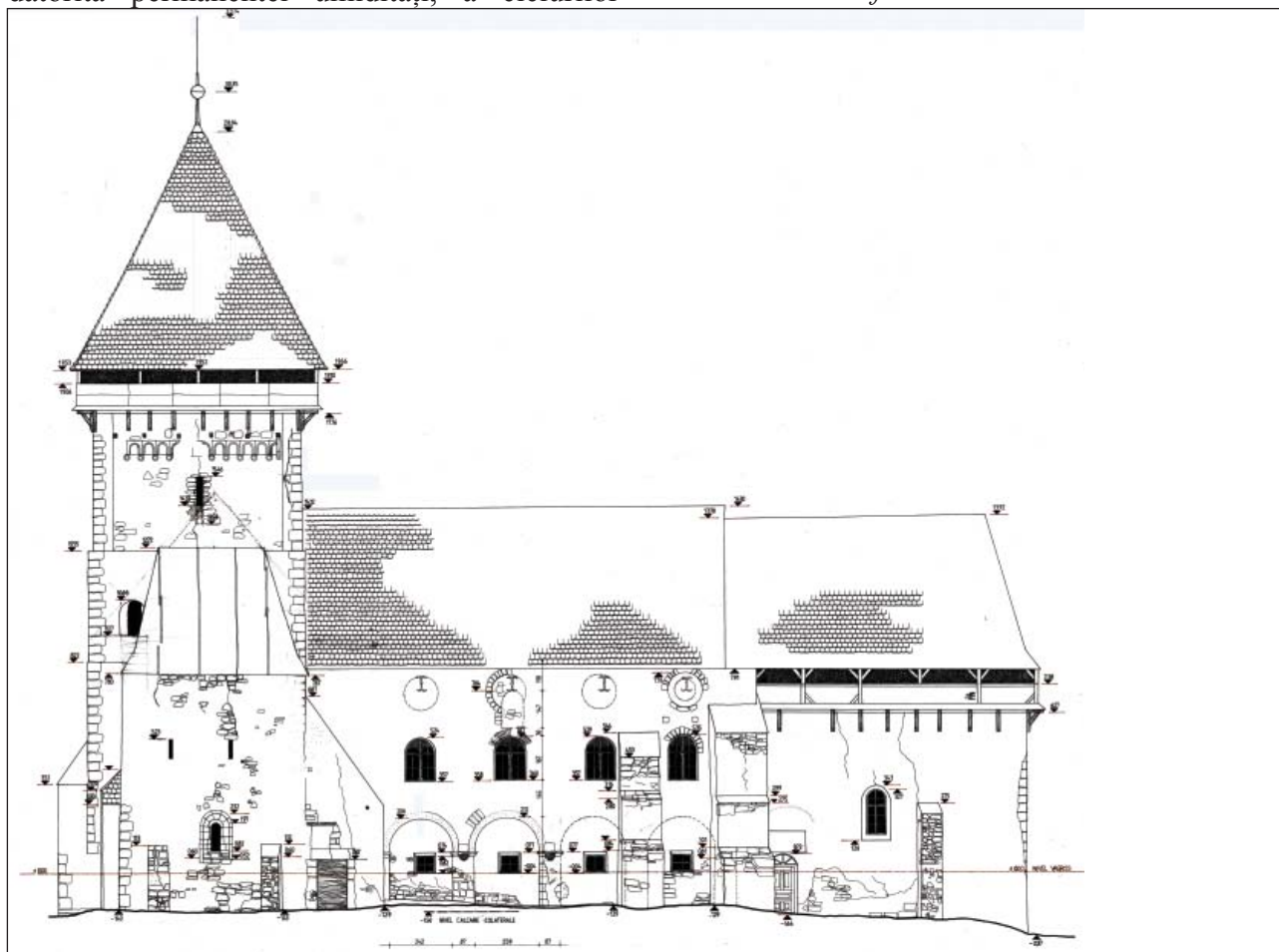


Fig. 10. Fațada sud

îngheț-dezghet, a eroziunii datorată vântului. Acestea au dus la apariția fisurilor, atacurilor biologice și la friabilitatea materialelor.

#### *7.3.2 Dezvoltare – Creștere demografică:*

Abandonarea localității datorită plecării Sașilor

Plecarea sașilor după 1990 și mutarea lor în Germania a lăsat localitatea cu foarte puțini locuitori. În timp, familii de alte etnii au luat locul sașilor. Acesta a devenit un fenomen care

- Consolidarea bisericii rămasă doar la nivelul intervențiilor de urgență

- Consolidarea numai a unei zone de nord-vest a zidului de incintă

- Consolidarea turnului poartă, realizată doar în proporție de 70%

- Consolidarea turnului de nord-vest este nefinalizată

Intervențiile istorice neadecvate au afectat și totodată au schimbat sistemul static al bisericii,



Fig. 11. Biserica Evanghelică fortificată Drăușeni

în mod special după reconstrucția bolții navei.

S-a folosit mortar de ciment la intervențiile de consolidare la biserică, la turnul de intrare și la turnul de nord-vest.

O schelă de sprijin împiedică prăbusirea bolților în interiorul bisericii.

Contractul cu executantul lucrărilor a fost reziliat datorită marelui număr de greșeli constatate în executarea proiectului tehnic.

*Lucrări executate între 1998 – 1999*

Lucrările de intervenție de urgență la fresce nu s-au derulat în totalitate.

Lucrările de restaurare la pictură s-au oprit din lipsă de fonduri.

*Lipsa de întreținere*

Diverse atacuri biologice precum și vegetația care crește pe zidul de incintă afectează materialele din care este alcătuit monumentul, producând degradări.

**LIPSA LEGISLAȚIEI ȘI A IMPLICĂRII  
ADMINISTRAȚIEI LOCALE**

*Suport instituțional neadecvat*

Administrația locală și proprietarul (Consistoriul Evanghelic Superior C.A. Sibiu), trebuie să se implice împreună în reabilitarea

ansamblului.

Deși a existat un buget pentru proiectare și execuție între 1992 și 1999, după 1999 nu a existat nici un interes pentru acest ansamblu.

Din 2006, s-au alocat fonduri de la bugetul de stat, prin Programul Național de Restaurare / 2006-2007 care a continuat și în 2008.

*Slaba integrare a patrimoniului în planurile de dezvoltare*

Administrația locală ar trebui să includă reabilitarea acestui ansamblu în planurile de dezvoltare a patrimoniului cultural al județului Brașov. Din păcate autoritățile locale nu au manifestat suficient interes pentru acest obiectiv.

*Pregătire neadecvată:*

Lipsa de pregătire în managementul cultural al administrației locale este unul dintre motivele care au contribuit la degradarea clădirii

*Dezvoltarea conștiinței*

Deși ansamblul este clasat monument istoric, actuala comunitate locală, care nu mai are între membrii săi sași, nu conștientizează importanța moștenirii culturale săsești. Același



lucru se întâmplă la nivelul administrației publice locale. În loc să folosească fondurile locale, continuă să ceară subvenții de la Consiliul Județean și administrația centrală (minister).

#### *Planuri de urgență*

Rapida degradare a structurii necesită un plan de implementare a unor intervenții de urgență privind consolidarea și punerea în siguranță a bisericii, a turnurilor și a zidului de incintă.

#### INSTABILITATEA STRUCTURALĂ:

*Slăbirea structurii de rezistență – deformări, colaps*

Structura de rezistență prezintă deteriorări majore și periculoase ale zidului de incintă și ale turnurilor.

*Pierderi de material, desprinderi, fisuri:*

Eroziunea, vântul și ploaia, umiditatea și variațiile termice au determinat pierderi de material

*Efecte adiacente - depuneri de suprafață, adăugări, înlocuiri*

Vicisitudinile naturale au cauzat efecte suplimentare: depuneri de suprafață, adăugări.

Multe elemente structurale trebuie consolidate sau înlocuite.

#### PROPRIETATE ȘI FOLOSINȚĂ

*Nu există responsabilitate pentru întreținere*

Ansamblul a fost abandonat din 1999, când lucrările au fost stopate. Între timp nimeni nu s-a îngrijit de întreținerea sa. Din acest motiv multe daune, care ar fi putut fi prevenite, au afectat ansamblul.

#### RESURSE

*Lipsa de finanțare pentru întreținere și reparații*

Lipsa de finanțare și lipsa implicării unor factori de decizie, conducând la imposibilitatea executării de lucrări de consolidare, restaurare, dezvoltare și întreținere, au dus la decăderea monumentului.

Consistoriul Evanghelic Superior C.A. Sibiu, responsabil de administrarea clădirii, nu are posibilitatea de a asigura fonduri suficiente pentru întreținere și reparații.

*Lipsa de abilități în derularea de proiecte*

Lipsa de abilități în derularea de proiecte reprezintă o problemă generală în România. Există o necesitate de instruire în acest domeniu.

#### 7.4. Starea tehnică

Astăzi biserica se află într-o stare avansată de degradare. Pe o scară de la 1 la 5, privind

degradarea structurală, starea actuală a clădirii s-ar situa între 3 și 4.

Structura de lemn a acoperișurilor este grav afectată, în special deasupra navei, a corului și colateralei.

Majoritatea elementelor de lemn au extremitățile putrezite. În multe cazuri elementele lipsesc cu totul.

Luând în considerare faptul că biserica a fost afectată de mai multe cutremure, s-au făcut mai multe intervenții care au încetinit procesul de degradare. Există fisuri și crăpături în zidărie. Mai mult, sunt abateri de la verticalitate datorate împingerilor bolților navei. Bolțile sunt crăpate și unele părți din ele sunt prăbușite. Arcul triumfal are crăpături grave.

Decorațiile din piatră (ancadramente, portalul de vest, capiteluri) sunt deteriorate datorită factorilor climatici.

Frescele interioare din navă sunt deteriorate datorită factorilor fizici și mecanici.

Turnul Clopotniță prezintă serioase crăpături, în special pe linia gurilor de tragere.

Părțile de nord și de vest ale zidului de incintă au fost consolidate. Pe partea de est și de sud, zidăria este în mod sever depreciată și este înclinată, fiind în pericol de prăbușire.

În timpul lucrărilor de restaurare, între 1992 și 1999, turnul de poartă a fost consolidat în proporție de 70%, iar turnul de nord în proporție de 100%. Turnul de nord-est a fost restaurat înainte de 1977.

Turnurile de est, sud-est și sud-vest au avarii structurale (fisuri, etaje de lemn distruse, acoperișuri avariate).

#### 7.5. Rezumat al intervențiilor necesare INTERVENȚII PROPUSE

*Biserica:*

- Injectări și refacerea zidăriei precum și înlocuirea pieselor de piatră lipsă ori degradate, pentru a restabili caracteristicile tehnice ale zidăriei.
- Consolidarea părții superioare a zidurilor laterale ale navei cu o legătură care va transfera eforturile/ sarcinile către clopotniță și cor și va asigura rigiditatea navei.
- Reconstrucția bolților distruse precum și a planșeelor de lemn.
- Consolidarea arcului triumfal.
- Reparația și înlocuirea elementelor din lemn ale structurii acoperișului și ale drumului de strajă. Consolidarea structurii acoperișului.
- Conservarea și consolidarea elementelor

decorative din piatră.

- Restaurarea și iluminarea frescelor.
- Conservarea și restaurarea mobilierului pictat în cazul în care va fi recuperat,
- Lucrări de instalații interioare.

*Zidul de incintă și turnuri:*

- Asigurarea stabilității turnurilor de est și sud.
- Completarea lucrărilor neterminate de la turnul de poartă.
- Consolidarea și restaurarea turnurilor de est, sud-est și sud-vest.
- Evaluarea stării fizice și intervenții la turnul de nord-vest

*Lucrări de instalații interioare*

*Sistematizarea și organizarea incintei*

## **7.6. Politici de conservare / reabilitare și propuneri**

### **7.6.1. Rezumat al viziunii asupra sit-ului și sustenabilității**

O propunere de schimbare a funcțiunii a fost prezentată în 1992, când monumentul a fost inclus în Programul Național de Restaurare (PNR). Odată ce comunitatea evanghelică descreștea ca număr, biserica nu mai putea funcționa ca loc de cult. S-a propus ca biserica să găzduiască permanent *Jeunesse et Patrimoine International Association*, care intenționa să deschidă un centru de cercetare și restaurare în Drăușeni la acel moment. Astfel, tinerii cercetători și restauratori puteau să observe de aproape și să contribuie la restaurarea ansamblului și a altor clădiri din zonă.

Această experiență ar putea fi folosită ca exemplu la restaurarea caselor săsești din zona înconjurătoare.

Astăzi o nouă abordare ar trebui avută pentru sustenabilitatea zonei. Ar trebui să se asigure acces mai ușor pentru vizitatori, un cadru pentru activități culturale și posibilitatea de a folosi biserica, ocazional, ca locaș de cult. Ar fi necesar să fie implicați profesioniști precum și organizații non-profit pentru a gestiona acest ansamblu.

Un Studiu de fezabilitate, bazat pe rezultatele precedentelor cercetări și pe noile expertize tehnice, ar fi de asemenea necesar. În ultimii șase ani, de când acest sit a fost abandonat, au aparut alterări semnificative. Studiul de fezabilitate va putea propune un plan de acțiune realist pentru lucrări.

Reabilitarea structurală și funcțională a ansamblului va permite includerea sa în circuitul de turism cultural ca un punct de referință pentru

această parte a Transilvaniei. Comunitatea va fi implicată în această dezvoltare culturală și economică.

### **7.6.2. Doctrina de conservare**

Scopul este reabilitarea structurală și funcțională a ansamblului, luând în considerație autenticitatea materialelor și tehnicilor existente.

O echipă multidisciplinară de specialiști formată din arhitecți, ingineri, arheologi, istorici de artă și pictori, ar trebui să întocmească acest proiect.

### **7.6.3. Nivelul intervenției**

Proiectul se va concentra asupra consolidării, restaurării și reabilitării componentelor ansamblului în forma lor originală, ca fiind martori ai istoriei monumentului. În forma sa actuală, monumentul este o dovadă a etapelor istorice și în acest fel rămâne în conștiința comunității. Construcțiile fortificației nu vor fi modificate sau extinse.

### **7.6.4. Propuneri preliminare pentru funcțiuni**

Autorii propun menținerea funcțiunii de cult pentru biserică precum și o combinație de activități specifice culturale și turistice. Spațiile disponibile în cadrul ansamblului ar putea găzdui un centru de informare și documentare turistică și spații de expoziție pentru îmbrăcăminte tradițională și bogata tradiție a mobilierului pictat existentă în zonă.

În întregul program trebuie implicat Consistoriul Evanghelic Superior, administrația locală și alte autorități.

### **7.6.5. Oportunități pentru utilități sociale și dezvoltare durabilă**

Reabilitarea monumentului istoric și integrarea sa în circuitele turistice naționale și internaționale ar putea crea noi locuri de muncă în interiorul ansamblului (punct de informare turistică) și în sat, datorită dezvoltării serviciilor turismului cultural și turismului rural.

### **7.6.6. Evaluarea generală a priorităților Intervenții**

- Reabilitarea structurii – consolidarea pereților și bolților bisericii, a pereților și bolților clopotniței și turnurilor

- Lucrări de restaurare a bisericii și incintei fortificate, precum și refacerea parțială a sistemului de apărare (metereze, goluri de tragere) bazată pe informația din studiile existente și cele în curs de elaborare

- Conservarea și restaurarea decorațiilor și frescelor

- Reabilitarea funcțională

- Etapizarea lucrărilor se va elabora la



nivelul Studiului de fezabilitate

#### 7.6.7. *Accesul public*

Accesul public va trebui controlat și reglementat în vederea prevenirii unei proaste funcțiuni și a asigurării integrității monumentului istoric.

Reabilitarea ansamblului monument istoric va aduce un mare profit comunității locale prin integrarea lui în circuitul turistic național și internațional.

#### 7.6.8 *Alte beneficii*

Reabilitarea ansamblului ar putea fi parte a unui program special pentru integrarea socială, economică și culturală a populației de etnie rromă din comuna Drăușeni.

### 7.7. *Finanțare*

#### 7.7.1 *Evaluarea în mare a necesităților bugetare*

Estimarea viitoarelor necesități este reprezentată după cum urmează:

Proiect	280,500 Euro
Lucrări de execuție:	2,773,000 Euro
<b>Total</b>	<b>3,053,500 Euro</b>

#### 7.7.2 *Evaluarea posibilităților de atragere de investiții* și 7.7.3 *Evaluarea posibilităților de recuperare a investițiilor*

Reabilitarea ansamblului Bisericii evanghelice fortificate din satul Drăușeni este punctul de plecare pentru alte investiții ce privesc reabilitarea rețelelor edilitare și a drumurilor, precum și infrastructura turistică. Aceste investiții conexe vor dezvolta o serie de activități economice pentru lucrări și servicii care pot fi ori succesive, ori simultane, după cum urmează:

##### 1. Activități în interiorul ansamblului:

- Construirea unei alei pietonale în incintă pentru a asigura o bună percepție obiectului
- Dotarea cu toalete publice în incintă
- Asigurarea accesului persoanelor cu handicap

- Iluminatul nocturn al incintei și a obiectivelor principale, biserica și turnurile

##### 2. Activități pentru infrastructura de acces:

- Modernizarea drumurilor satului
- Executarea rețelelor exterioare
- Executarea parcajelor
- Organizarea perimetrului aleii pietonale din incintă

##### 3. Facilități speciale pentru turism în zonă

- Organizarea unor structuri adecvate de întâmpinare a turiștilor (cazare, mâncare și loisir)

- Organizarea unor servicii turistice

(facilități pentru masă, distracții, excursii) oferite vizitatorilor

- Promoții de servicii turistice cu ocazia unor evenimente speciale

#### 4. Activități pentru dezvoltarea turismului cultural

- Organizarea în incinta ansamblului, posibil într-unul dintre turnuri, a unui centru de informații referitor la satele săsești

- Pregătirea unor variate itinerarii turistice, peisajul natural și patrimoniul cultural oferind turiștilor numeroase opțiuni (plimbări, distracții, camping, agro-turism, turism cultural etc.)

- Vizitarea alternativă a celorlalte biserici fortificate din zonă, a parcurilor naturale, a peisajelor deosebite etc.

- Organizarea de spectacole de teatru, concerte, etc în incinta ansamblului

- Organizarea unui serviciu de ghizi cunoscători de limbi străine

- Organizarea unor expoziții tematice, în turnuri, expoziții legate de istoria ansamblului, de proiectele de restaurare ale ansamblului sau de restaurarea unor obiecte valoroase, etc.

- Organizarea unor ateliere de vară pentru pictură de icoane în incinta actualei școli

- Ateliere pentru studenții români sau străini, din universități europene, care pot fi potențiali organizatori de activități turistice cu subiecte legate de protejarea patrimoniului cultural

- Publicații

- Pregătirea unui website al proiectului, iar mai târziu al unui alt website pentru centrul de informare

#### 5. Activități pentru reclamă și promovare:

- Toate aceste activități necesită promovare și reclamă, acestea generând alte activități profitabile

Efectele acestor activități aduc rezultate importante:

- Reorientarea forței de muncă disponibilă și crearea de noi locuri de muncă în sectorul terțiar

- Crearea și îmbunătățirea imaginii zonei

În concluzie, reabilitarea ansamblului Bisericii evanghelice fortificate din Drăușeni va îmbunătăți infrastructura, turismului și serviciilor de întreținere. Mai multe investiții în sectorul turistic, ca și în alte sectoare economice locale, generează baza unei creșteri economice.

#### 7.7.4 *S-a încercat deja obținerea de fonduri pentru acest monument/sit?*

Da, cu succes încă din 2006.

7.7.5 *S-au primit deja fonduri pentru acest monument/sit?* Da - finanțarea este în curs.

### 7.8. **Management**

Având la bază recomandările Uniunii Europene privind protecția integrată a patrimoniului cultural, România și-a definit propria ei strategie culturală bazată pe necesitatea prezervării, promovării și integrării acestui patrimoniu în cadrul Patrimoniului european și mondial.

Ansamblul are o valoare mare și datorită faptului că nu a suferit transformări majore în timp și deci sunt respectate criteriile de integritate și autenticitate.

Ținta principală, decurgând din cerințele proiectului, este conservarea monumentului prin consolidarea elementelor a căror structură este degradată.

După reabilitarea ansamblului și a infrastructurii de acces monumentul va putea fi parte a unui proiect modern de dezvoltare a turismului cultural.

Punctul de plecare trebuie să fie studierea cadrului legislativ existent în România, precum și a reglementărilor internaționale atât în domeniului protecției monumentelor istorice, cât și în domeniul turismului cultural.

Abordarea complexă a turismului cultural din punct de vedere economic, social și cultural este esențială și reprezintă un factor cu implicații majore în dezvoltarea durabilă la nivel local, regional și național.

Trebuie, de asemenea, dată o atenție deosebită protecției patrimoniului cultural printr-un set de măsuri și acțiuni privind cercetarea, conservarea, restaurarea/reabilitarea, întreținerea și promovarea monumentului istoric.

Combinarea celor două direcții de acțiune duce la un set de propuneri privind reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii de turism în zona studiată care vor fi realizate în etape succesive.

Proiecte de revitalizare care urmăresc protecția patrimoniului unei țări și integrarea sa în dezvoltarea turismului cultural au un mare succes în țările europene.

Condiția necesară pentru stabilirea responsabilităților diverselor instituții privitor

la Planul de management este aceea de a avea un dialog real între Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național, Consiliul Județean Brașov, Consistoriul Superior Evanghelic C.A. Sibiu și organizațiile non-guvernamentale de profil.

### 8. **Documentație**

Atașamentul conține un documentar fotografic.

### 9. **Studiu fezabilitate**

Se va elabora conform programului.

### **Raportul Evaluare Tehnică Preliminară PTA, elaborat de:**

Septembrie- Noiembrie, 2005:

- Arh. Corina Lucescu, Director de program, Institutul Național al Monumentelor Istorice 2002-2006, Coordonatorul proiectului IRPP/SAAH 2003-2005

- ing. Ana Maria Biro

- arh. Andreea Pop

- arh. Iosef Kovacs

Ianuarie, 2008:

- arh. Iosef Kovacs, Director adjunct, Institutul Național al Monumentelor Istorice 2006-2008.

### *NOTĂ*

În Planul Național de Restaurare, ONMI a contractat în anul 2006 serviciile de proiectare, incluzând studii, expertize, SF, PAC, PT - CS, DE, verificări și avize. În anul 2009 O.N.M.I. a contractat lucrările de execuție prin procedura licitație deschisă pentru lucrări de restaurare și consolidare și restaurare la Biserica evanghelică (inclusiv turnul).

S-au executat în 2009 lucrări de consolidare a structurii la biserică și turn, a șarpantei bisericii, curățarea rosturilor la zidăria bisericii și turnului la exterior, paratrăznet.